

Alles
wat je
dragen kan
GIAN SARDAR

Vertaling Marjet Schumacher

HarperCollins

Voor het papieren boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen. Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2021 Gian Sardar
Oorspronkelijke titel: *Take What You Can Carry*
Copyright Nederlandse vertaling: © 2023 HarperCollins Holland
Vertaling: Marjet Schumacher
Omslagontwerp: Villa Grafica
Omslagbeeld: Shutterstock
Zetwerk: Mat-Zet B.V., Huizen
Druk: ScandBook UAB, Lithuania, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 1202 5
ISBN 978 94 027 6801 5 (e-book)
NUR 302
Eerste druk mei 2023

Originele uitgave verschenen bij Lake Union Publishing, Seattle.
This edition is made possible under a license arrangement originating with Amazon Publishing, www.apub.com.

HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.
* en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met ® zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

Het citaat uit *Romeo & Juliet* op p. 89 is afkomstig uit de Nederlandse uitgave van *Romeo en Julia*, uitgegeven door SAGA Egmont (2021) in de vertaling van Jacobus van Looy (1855-1930).

www.harpercollins.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Het e-book is beveiligd met zichtbare en onzichtbare watermerken en mag niet worden gekopieerd en/of verspreid.

Alle in dit verhaal voorkomende personen zijn ontleend aan de fantasie van de schrijver. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op toeval.

8 juni 1979

Ze had het duidelijk voor zich gezien: een vrouw die half klaar en half gelukkig was met haar leven. Een scherpe, enkele momentopname van haar toekomstige middelpunt, dat moment waarop de zandloper wordt omgedraaid. Ze zou vijfenveertig jaar oud zijn en niet meer dan een voetnoot in haar eigen leven: iemands secretaresse, iemands vrouw, iemands moeder. Bij de gedachte alleen al wilde ze naakt en gillend de straat op rennen – en dat zou ze misschien ook hebben gedaan, ware het niet dat ze zichzelf naakt foeilelijk vond en dat ze bang was om dood te gaan, vooral op straat.

Olivia was zevenentwintig toen ze dit toekomstbeeld voor zich zag. Inmiddels is ze achtentwintig, en wat er in de tussentijd is gebeurd, is bewijs dat het leven gecompriemd kan worden tot een scherpe, afgrijpselijke essentie, dat na jaren van stagnatie allerlei gebeurtenissen elkaar kunnen opvolgen met de kolkende razernij van snelstromend water. Ze ziet nu in dat haar eerdere angsten voortkwamen uit jeugdigheid, uit een onschuld waarvan ze ook destijds al had geweten dat ze hem bezat, maar die ze verborgen had proberen te houden. Want in paniek raken vanwege het hebben van een baan, een wederhelft en een kind? Een degelijk huis en buurtfeestjes zien als straf? Als falen?

Verveling, zo werd haar verteld, is een privilege. En inmiddels gelooft

ze dat ook. Ze zou willen dat ze terug kon gaan in de tijd, puur om zichzelf een dreun te verkopen. Een por in haar ribben te geven. Ze zou zichzelf zonder aarzelen pootje haken om een einde te maken aan haar rusteloze gedrentel, om te voorkomen dat ze in dat vliegtuig stapte.

Pas maar op wat je wenst, zei haar vader vroeger altijd. En zij moest zo nodig liefde wensen. Liefde van het peilloze, blijvende soort, het soort waarbij je de diepten ziet van alles wat iemand graag verborgen wil houden en je diegene toch blijft liefhebben, nimmer aflatend. En ze had een carrière voor zichzelf gewenst. Foto's maken die ertoe zouden doen, die de adem zouden doen stokken en waar mensen van gingen verzitten op hun stoel. En nu, in haar kamer, in een map die nog dicht is, zijn er foto's waar ze niet naar durft te kijken. Die ene wens is in ieder geval uitgekomen.

Haar beste vriendin zegt dat haar ogen minder groen zijn. Er zijn dagen waarop Olivia het ziet, dat ze niet meer zo levendig zijn, dat ze voorheen gevuld waren met iets wat ze op goede dagen hoop noemt en op andere dagen onwetendheid. Zo is het ook met haar haar. Het is nog steeds roodbruin, maar voorheen golfde het meer, alsof na de reis het gewicht van alles wat ze had doorgemaakt overal waar het kon de frivoliteit en de zwier uit had getrokken.

Nu staat ze in hun achtertuin in Los Angeles. Bakkend in de zon en kijkend naar de ramen van zijn kamer. Zijn afwezigheid voelt als een tochtstroom. Wanneer ze de knop van de tuinslang opendraait, maakt het water een boog van de ene kant van hun gammele sproeier naar de andere kant, en het simpele gegeven van dit stromende water is als een vuist die zich balt in haar binnenste, want het staat haar nog levendig voor de geest hoe het was om water te dragen in een emmer. Elke druppel is kostbaar, elke gemorste druppel een ontzegging. Wat haar ook nog levendig voor de geest staat, is de aanblik van witte, geweven schoenen op de droge aarde. Van handen die aarde van een jong blad veegden, zodat de zon erdoorheen kon dringen. En later: van bloed op diezelfde aarde, erin wegsijpelend alsof het land zelf erom had gevraagd en zou pakken wat het pakken kon.

Meestal dienen de herinneringen zich aan uit onverwachte hoek. Een laag overkomend vliegtuig: zodra ze het dreunende geluid hoort, is ze

meteen weer daar, net als bij trillende theekopjes en rammelende ruiten in kozijnen, in verwarring vanwege de paniekerige reacties om haar heen, want voor haar, in haar leven en waar zij vandaan kwam, was een vliegtuig altijd gewoon een vliegtuig geweest. De geur van diesel of kerosine. Een kruidige mengeling van specerijen. Zelfs het knisperen van vlees dat krokant wordt gebraden. Stuk voor stuk brengen deze dingen haar terug naar de bazaar, zijn schouder die tegen de hare drukt. *Hierheen, door dat steegje!* Bij het ruwe gevoel van lovertjes of tafzijde tegen haar huid wordt er altijd een hand in de hare gelegd, en de geur van oleander voert haar steevast mee naar het moment van een bekentenis. Een bonkend hart. Aanzwellende hitte.

Damastroos. Ze kan niet tegen de geur van damastroos.

Evenmin kan ze het aanhoren wanneer iemand met zijn vuist op zijn borst trommelt. Een paar weken geleden was een man uit Houston vol trots aan het vertellen over het recente seizoen van zijn favoriete Americanfootballteam, de Oilers, terwijl hij gelijktijdig hun laatste wedstrijd vervloekte. *Negen turnovers*, had hij gezegd. *Dat haal je nooit meer in, en man, ze zouden gehakt hebben gemaakt van de Cowboys in de Super Bowl.* Hij besloot zijn betoog met een roffel op zijn borst: *Volgend jaar wordt óns jaar.* Vervolgens had hij nog een keer op zijn borst getrommeld – machistisch vertoon, een soort strijdkreet – en hoewel het tijdens een feestje bij haar thuis was en de adem van de man naar rokerige whisky rook en de kamer deinde van de mensen die Y's en M's vormden op aansporing van de Village People, moest Olivia zich afwenden toen ze het geluid hoorde en tegen de muur leunen en haar uiterste best doen om te blijven waar ze was. Want voor haar was dat borstgeroffel een poging om tot begrip te komen, om het erin te sláán. Om een hart een schok toe te dienen met het verdriet dat ervan uitging. En tegelijk met het geluid kon ze de vrouwen horen jammeren, en opnieuw was hij weg.

Hoofdstuk 1

7 april 1979

Eindelijk is het stil.

In de cabine van het vliegtuig hangt een laag sigarettenrook van de uren dat ze al in de lucht zijn en een stewardess loopt door het gangpad om lichten uit te doen in de rijen met slapende passagiers en te knikken naar degenen die nog wakker zijn. Het sjaaltje van de vrouw, in de Pan Am-kleuren blauw, wit en het rood van geglazuurde appels, is losgeraakt rond haar hals en wanneer ze bij Olivia aankomt, lacht ze een glimlach van herkenning bij het zien van iemand zoals zijzelf: een jonge blanke vrouw. Op deze vlucht van Parijs naar Beiroet – Olivia's tweede vlucht sinds haar vertrek uit Los Angeles – is ze een zeldzaamheid.

Het handjevol kinderen is in slaap gevallen. Zakenmannen kauwen zwijgend op dadels, met drukinkt aan hun handen terwijl ze krantenpagina's omslaan. De vrouw aan de overkant van het gangpad draagt een zwarte hoofddoek en reikt met mollige vingers in een zak noten, kijkend naar de duisternis buiten. Naast haar ligt een klein meisje te slapen met een leren schoen die los aan haar voet bungelt. De andere schoen ligt op de grond.

Uren geleden, toen ze aan boord gingen, had Olivia gewacht op een moment waarop het kind naar haar keek en vlug een gekke bek naar haar getrokken. Er had een verrukte kreet geklonken en hoofden werden

hun kant uit gedraaid, en hoewel het meisje haar was blijven aanstaren, hoopvol en wachtend op meer, had Olivia de priemende blik gevoeld van een man in de volgende rij, een man die kennelijk zijn betere dagen en zijn gevoel voor humor had thuisgelaten. Weer had Olivia gewacht, dit keer tot de man zich naar voren omdraaide. Toen had ze het nog een keer gedaan. Weer die kreet. De boze blik. Een herhaling van luttele ogenblikken daarvoor, maar dit keer had Olivia genoten van het gevoel dat ze het meisje niet had teleurgesteld, en ook van haar eigen kleine opstandigheid. Wat voelde het goed, dit bescheiden protest. Van achter haar hand had de moeder geglimlacht, alsof er iets was gezegd om haar te verdedigen. Maar het volgende ogenblik had een uitdrukking van verwarring bezit genomen van het gezicht van de vrouw terwijl ze aandachtig had gekeken naar de lege stoel naast Olivia, alsof daar de reden hoorde te zitten waarom een blanke vrouw in haar eentje naar het Midden-Oosten reisde. Totdat Delan was verschenen. Delan, die Olivia's vriend en huisgenoot is en haar meeneemt naar zijn geboorteplaats in Iraaks Koerdistan. *Sigaretten voor mijn neef*, had hij gezegd, schuddend met de taxfree-tas. En daarmee had de vrouw gerustgesteld geleden, alsof hij een verklaring was die ze begreep.

‘Zit je niet lekker?’ De stewardess. Voorovergebogen om een praatje te maken met Olivia, die bij het raampje zit. Delan, in het midden, ligt te slapen, net als de man aan het gangpad. ‘Ik kan een extra kussen voor je halen.’

Olivia schudt haar hoofd. ‘Mijn hoofd. Het gaat niet uit. Maar evengoed bedankt.’

De vrouw kijkt even de gang op en neer voordat ze haar stem laat dalen en fluistert: ‘Wil je anders een *disco biscuit*?’ Een korte stilte wanneer Olivia zwijgt. ‘Quaalude. Daar gaat alles van uit.’

‘Ja, dat weet ik. Maar dan zou ik me weer zorgen gaan maken omdat alles uit staat.’

‘Zo werkt het niet, maar je moet het zelf weten. Hij ziet eruit als een prima hoofdkussen. Niet verkeerd, hoor.’

De lippen van de stewardess glanzen, gestift en roze en volmaakt. Maar wanneer ze glimlacht, zit er een veeg kleur op haar tand. Olivia tikt tegen haar eigen tand om haar op de veeg te wijzen, en de stewardess

knikt een bedankje. Mensen die hun mond houden in dat soort situaties, die anderen laten rondlopen met maanzaad tussen hun tanden of tandpasta op hun kin, dat is een ander slag mensen. Mensen voor wie het eigen gemak boven alles gaat óf die zich verheven voelen wanneer anderen blunderen. Olivia is geen van beide, eerder het tegenovergestelde. Een keer had ze een vrouw in haar eigen ogen zien staren in de spiegel in de toiletten van een bioscoop, alsof ze zichzelf moed aan het inspreken was, en vervolgens had ze haar naar buiten zien lopen met een stuk wc-papier aan haar hak. Olivia was direct in actie gekomen, maar te laat. De vrouw was al in de lobby, waar haar date zich bij haar had gevoegd, en het enige wat Olivia had kunnen doen, was heel listig achter de vrouw op het stuk wc-papier gaan staan. Een stille redding zou het zijn geweest, als de vrouw niet abrupt was blijven staan. Als Olivia niet tegen haar rug aan was geknald. Als er geen popcorn door de lucht was gevlogen en de date geen grote ogen had opgezet. De vrouw was vreselijk tekeergegaan en Olivia had haar film gemist toen ze beseftte dat dit stel eveneens van plan was om naar *Halloween* te gaan. In plaats daarvan had ze Delan meegesleept naar *Attack of the Killer Tomatoes*, en ze vermoedde dat een groot deel van zijn vrolijkheid niets te maken had gehad met de film.

Delan. Zwarte wimpers tegen bleke wangen. Donker haar op kaaklengte dat wild en lang genoeg is om te krullen. Een snor en een baard die kort maar vol is. Mensen zien hem aan voor Italiaans, Spaans, zelfs donker Iers. *Koerden zijn niet Arabisch of Perzisch*, heeft hij haar uitgelegd. *We zijn een eigen etniciteit. De grootste etniciteit zonder land. Mijn broer heeft groene ogen. Ik heb een blonde neef. Er zijn zelfs mensen met rood haar in onze familie*, had hij er met een knikje aan toegevoegd, alsof hij haar als lid wilde opnemen in zijn volk. Hij is altijd de laatste die weggaat op een feestje, een man die weigert een recept te volgen en steevast per se rozen wil kopen van de zogenaamde zigeunerinnen in restaurants. Met zijn vierendertig jaar heeft hij al een paar vroege strepen grijs in zijn haar die zijn van nature haast woeste voorkomen iets gedistinctieerd geven, en hij heeft een litteken bij zijn oog dat de vorm heeft van een ouderwetse ganzenveer. *Delan is als het land waar hij is geboren*, heeft een van zijn medespelers in een toneelstuk ooit gezegd. *Ongetemd en luidruchtig*.

Het land waar hij is geboren. Olivia vliegt het onbekende tegemoet. Een landschap dat hij heeft vergeleken met zowel de bergen uit *Mork & Mindy* als de heuvels uit *Het kleine huis op de prairie*, in beide gevallen een haast onlogisch, onthutsend contrast met haar beeld van het Midden-Oosten, waar kamelen silhouetten zijn op zandduinen en hete lucht zindert in luchtspiegelingen. Zijn verhalen hebben haar doen verlangen naar lange nachten onder een donkere overkapping van sterren, warme vijgen om in te bijten, vers van de boom, en wandelen door de drukke gangpaden van een bazaar, hier en daar een zweem inademend van specerijen en het honingglazuur van zoete lekkernijen. Zijn wereld is schokkend. En schitterend. Maar ook, zo beseft ze, misschien wel niet de realiteit. Want wanneer hij het heeft over thuis, praat hij als iemand die verliefd is, iemand die blind is voor fouten en verrukt over het alledaagse. Iemand wiens hart heeft geleerd te liegen.

Dit is een risico dat ze kent: wanneer je liefhebt, zie je wat je liefhebt en niet noodzakelijkerwijs wat er is. Het listige waas van genegenheid. Voor haar, in relaties, was het altijd een kwestie van tijd voordat er weer iemand stamelend in een allesbehalve gunstig daglicht belandde en de waarheid werd blootgelegd, verbintenissen die eerder berustten op een verlangen naar ware liefde dan op de aanwezigheid ervan. De trucage van een gretig hart. Zeker geen schot van een trefzekere liefdespijl.

Jij bent bang dat als je echt van iemand houdt, diegene je ontnomen zal worden, zei haar vader altijd, de enige persoon die haar stoet kortstondige relaties niet beschouwde als het resultaat van onrealistische verwachtingen. 'Het gebeurt wanneer je even niet oplet,' had ze gehoord. Een tot razernij drijvend cliché, des te meer vanwege het feit dat ze, na twee jaar platonisch samenleven als huisgenoten met Delan, inderdaad even niet had opgelet toen alles was veranderd. Toen ze in een bewegingloze en stille tuin zijn hand had gevoeld.

Is wat ze met hem heeft het echte werk? Ze is overtuigd van wel, maar ze is zich ervan bewust dat haar stelligheden haar in het verleden hebben meegevoerd op doodlopende wegen. Voorlopig is de enige zekerheid dat ze zich op dat kritieke punt bevinden. De mijlpaal van vijf maanden, haar langste relatie tot nu toe. En hier, op dat onbekende terrein, is een

nieuwe en significante angst ontstaan: ze zijn afkomstig uit verschillende werelden. Niet alleen in de details, maar over de hele linie.

Nog maar een paar maanden geleden was ze binnengekomen terwijl hij met zijn vrienden zat te kijken naar het avondnieuws met een kleurrijke, versnipperde kaart van het Midden-Oosten en een monotone nieuwslezer die een item dat te maken had met twee Koerdische groepen aan het afronden was. De lege ginfles stond dicht bij Delan dan bij de anderen en toen het nieuws overging in de reclame, vroeg Olivia wat er was gebeurd. *Botsingen tussen de Koerden*, had zijn vriend Alan gezegd toen Delan bleef zwijgen. *Zoveel om voor te vechten, maar zij vechten tegen elkaar. Geen wonder dat hij fokking depressief is.* Delan was blijven zwijgen toen hij naar haar opkeek, en ze had ineens gezien, alsof het een vorm aan de horizon was, dat de mensen die al ruim tien jaar zijn vrienden waren, die bij hem waren geweest toen de gevechten in zijn thuisland hevig waren, hem misschien wel anders kenden dan zij hem ooit zou kennen. Want zij hadden de zware tijden met hem doorstaan, en aangezien hij niet graag wilde terugdenken aan die tijden, waren ze sindsdien naar de uithoeken van zijn gesprekken verbannen. Het was een feit, zo besepte ze, dat hij haar wel verhalen vertelde over bergen en wilde bloemen, maar misschien nooit zou praten over de rest.

De rest: de afstand tussen hen. Het gewicht van zijn verleden.

Is het mogelijk om iemand werkelijk te kennen als je datgene wat die ander heeft gevormd tot wie hij is niet kunt bevatten? Kun je een ander werkelijk liefhebben zonder dat begrip? Dat had ze zich op dat moment afgevraagd. Dat vraagt ze zich nu af. In het verleden heeft ze gedatet met mannen uit Texas, uit New York, uit Idaho, en één keer zelfs met iemand uit Frankrijk. In alle gevallen kon ze haar ogen dichtdoen en hun ouderlijk huis voor zich zien, hun moeder kon ze aan hen vragen hoe Kerstmis of verjaardagen bij hen thuis werden gevierd en in gedachten vergelijkbare feestdagen voor zich zien. Maar met hem? Hun verschillen zijn zo diepgravend. Hij komt uit een wereld waarin mannen hun BRNO-geweer koesteren, vrijdag een heilige dag is en oorlog nooit alleen maar op buitenlandse bodem is gevoerd. En hoewel zijn woorden magie en onverschrokkenheid hebben geschilderd, zijn er altijd weglatingen ge-

weest. Het begin of het eind van een verhaal slikt hij over het algemeen in, zodat er enkel een stilte nadreunt.

Alles wat hij onuitgesproken heeft gelaten, het waaróm van hem, dat is wat ze wil. Het is de reden waarom ze in dit vliegtuig zit. Ze wil hem echt kennen. Bewijzen dat het kan werken tussen hen en dat 'anders' niet per se 'voorbij' betekent.

Om de tijd te doden tijdens de vlucht vermaakt Olivia zich met fantasieën over haar eigen verborgen magie. Dagdromen waarin ze op haar werk is, helemaal opgaand in de chaos van de kantoortuin op de krant, wanneer ze ineens iets voelt rommelen in de lucht en ze haar collega's in veiligheid brengt voordat de aarde begint te beven. In gedachten ziet ze de blikken in de ogen van de mensen. De manier waarop ze zich naar haar zouden omdraaien, kracht bespeurend in iemand die ze voorheen als krachteloos hadden gezien. Het is idiotoot, dat weet ze wel. Zowel de dagdromen als het gevoel in haar binnenste, een verheugde opleving vanwege een kracht die ze niet bezit. Maar het doet er niet toe. De kern van deze dagdromen is het rechtzetten van onrecht, dat degenen die haar hebben onderschat tot het inzicht komen dat ze zich hebben vergist in haar kracht.

Even vaak fantaseert ze over de foto's die ze op een dag zal maken, foto's die maken dat mensen op het laatste moment de bladzijde niet omslaan maar juist loslaten terwijl ze zich er dieper overheen buigen. De laatste tijd worden die fantasieën steeds frequenter, sinds de aankondiging van een fotowedstrijd op het werk, waarbij de winnaar een aanstelling op de fotoredactie is beloofd. Niemand verwacht dat zij, een secretaresse, zal deelnemen. Haar enige taak is immers om ervoor te zorgen dat iemand anders zijn ambities kan waarmaken; de hare zijn niet meer dan een lichte beweging in de coulissen.

Een plotselinge aankondiging brengt haar abrupt terug in het heden. Overall om haar heen gaan ogen open. De gezagvoerder zegt iets in het Frans en Arabisch, twee talen die Olivia niet begrijpt, dus ze moet een en ander duiden aan de hand van de verandering in de mensen om haar heen. Kranten worden weggeborgen en stoelleuningingen rechtop gezet. Met de hand gerolde sigaretten worden uitgedrukt in metalen asbak-

ken. De moeder in het gangpad naast hen gaat op zoek naar de schoen van haar dochtertje en wurmt de kleine, roerloze voet erin, haar gezicht ondoordringend onder de plafondverlichting.

Bijna als een postscriptum herinnert de gezagvoerder zich zijn Engels. ‘We gaan een landing maken in Zwitserland.’

Zwitserland. Olivia werpt een blik op haar horloge, dat nog op de Parijse tijd staat. Op enig moment zijn ze van koers veranderd. Daar moet een reden voor zijn. Een bepaald ziekenhuis, misschien. Maar hoewel ze haar oren spitst, hoort ze nergens de roep om een dokter aan boord, en de stewardess die niet zo lang geleden nog deed alsof ze vriendinnen waren, wil haar blik ineens niet meer ontmoeten.

Zelfs maanden later nog zal Olivia geschokt zijn over hoelang haar gedachten het woord ‘bom’ op afstand wisten te houden. Het was 1979 en in Libanon, waar ze zouden overstappen op een ander vliegtuig, woedde een hevige burgeroorlog. Van Los Angeles naar Parijs, naar Beiroet, naar Bagdad. *Een rondreis van vliegveld naar vliegveld*, had ze schertsend gezegd voordat ze aan boord waren gegaan van het eerste vliegtuig. Nu gaat haar hart sneller kloppen en wordt haar nek klam. Maar overal om haar heen zijn kalme gezichten. Het kan nooit al te erg zijn. Turbulentie, is haar conclusie, al is de wijn in haar glas bewegingloos.

Naast haar blijft Delan slapen als een blok. Ineens trilt het vliegtuig, en voor in de cabine ratelt iets. Ze stoot zachtjes tegen zijn schouder. ‘We gaan landen in Zwitserland.’

Hij heft langzaam zijn hoofd op en werpt een blik uit het raam, alsof de reden voor haar woorden misschien te vinden is in de stand van de sterren.

‘Delan. Kun je achterhalen waarom?’

‘Zwitserland.’ Er is een zweem van wijn in zijn adem en hij richt zijn blik nu op de oranje stoelbekleding voor hem alsof hij nog steeds aan het loskomen is van de droom die hem neergedrukt hield in zijn stoel. Wanneer hij zijn hand op de knie van haar corduroy broek legt, verandert zijn lichte aanraking. Zijn vingers krullen zich en zijn korte nagels vinden de minuscule groeven. Een sprongetje in haar borst. Zelfs voordat ze gingen daten, was hun chemie als een stille razernij, iets wat zelfs de

meest banale bezigheid in lichterlaaie zette, en was er constant aanraking, al was het destijds onder het mom van vriendschap. Wanneer hij maar kon, liep hij met zijn arm om haar heen geslagen. Wanneer ze maar de kans kregen, zaten ze te dicht naast elkaar op de bank. Soms kreeg ze niets mee van een hele aflevering van *Barney Miller*, simpelweg omdat ze haar blik niet kon losrukken van de plek waar zijn been tegen het hare leunde. Ze hadden zich van het begin af aan tot elkaar aange-trokken gevoeld, maar waren terughoudend geweest uit angst om een vriendschap én een woonruimte te verpesten – háár angst – of om te snel een versierpoging te doen en de ander af te schrikken – zijn angst.

Nu wendt Delan zich tot de man in een grijs kostuum die naast hem zit.

Er wordt druk gepraat, in het Arabisch, vermoedt Olivia. Een en al gedempte tonen en handgebaren en gek genoeg, of misschien vergist ze zich, het woord ‘Disneyland’. *Mijn Arabisch is niet meer wat het is geweest*, had hij tegen haar gezegd toen ze hun tickets boekten. *Ik moet het bijspijkeren. Koerdisch spreken tegen de verkeerde persoon zou onze dood kunnen betekenen*. Vervolgens had hij gelachen, en ondanks wat hij haar had verteld over zijn geboorteland, had ze gedacht dat het een grapje was.

Hij wendt zich weer tot haar. ‘We gaan landen in Zwitserland.’

‘Maar waarom? Wat betekent dat?’

‘Het betekent dat mijn moeder chocolaatjes krijgt.’ Hij glimlacht.

‘Een technisch mankement?’ In gedachten ziet ze een zwerm duiven, één met de donkere nacht, die stilletjes een motor in worden gezogen.

‘Tuurlijk,’ zegt hij. ‘Een technisch mankement.’

‘Maar je weet het niet zeker? Je hebt net vijf minuten met hem zitten praten.’

Hij gaat zachter praten. ‘Hij is een Koerd. Hij kocht altijd schoenen bij de winkel waar mijn broer heeft gewerkt. Zijn vrouw is professor aan een universiteit en hij is net in Los Angeles geweest voor zaken. Hij had geen tijd om naar Disneyland te gaan, maar hij heeft wel de Mickey-oren gekocht voor zijn neefje.’

Delan heeft een caleidoscoop aan bergen in zijn ogen, een kronkel diep-bruin met her en der bomen in de verte. Daar kijkt ze nu naar, de manier waarop ze van alles verzinnen. ‘Dat heeft hij je net allemaal verteld.’

‘Niet boos zijn, maar we gaan misschien een keer bij hen op de thee wanneer we in Bagdad zijn geland.’

Deze eigenschap van hem – om vrijgevig en vriendelijk te zijn en de wereld te zien als een reeks potentiële vriendschappen – is een van zijn aantrekkelijkste kanten. Wat mensen fantastisch vinden aan hem. Wat zij fantastisch vindt aan hem. Maar het is ook de grootste opgave voor degenen die het dichtst bij hem staan, want hij kan geen nee zeggen. Kan iemand niet in de ogen kijken en toestaan dat het beeld dat de ander van hem heeft een deuk oploopt, wordt aangetast vanwege teleurstelling bij de ander, zelfs niet wanneer zijn geld of comfort of tijd op het spel staat. Het Thanksgivingdiner, willekeurige dinsdagavonden, het lijkt wel alsof er constant nieuwe mensen in hun huis rondlopen. *Ik zou het voor de verandering weleens fijn vinden als ik de mensen in mijn woonkamer ook daadwerkelijk ken*, heeft Rebecca, hun andere huisgenoot, ooit gezegd. Rebecca, de enige vrouwelijke financieel manager binnen haar bedrijf, onverschrokken en halverwege de dertig, met een boblijn en een lage tolerantiegrens voor vreemden. *Moet ik me soms vereerd voelen dat de barman van Formosa mijn koelkast plundert en dat de postbode de kal-koen snijdt?*

Dan weerklinkt het krakende geluid dat een nieuwe mededeling aankondigt. Dit keer moeten ze hun veiligheidsgordels omdoen. Er is iets mis. Olivia voelt het nu. Ze kan het zelfs horen, een soort mompeling in het brommen van de motor.

‘Olivia Anna Murray,’ zegt Delan, en de namen klinken als één geheel, Oliviaannamurray. ‘Waarom zou je je zorgen maken? Wat kun je doen van hier boven?’

‘Bidden?’

Hij glimlacht. ‘Tuurlijk. Bid dan maar.’

Toen de envelop met het nieuws van de bruiloft van zijn neef net was gearriveerd, helemaal volgeplakt met postzegels en met een brief erin die zwaar was geredigeerd door de regering, alsof hij was versierd met zwarte rechthoeken, had Delan een weemoedige uitdrukking op zijn gezicht gekregen. Hij had het constant over naar huis gaan, en wanneer hem werd gevraagd wat hem tegenhield, noemde hij geld, tijd of politiek. De

woorden gingen dan meestal over in een stevige borrel die werd ingeschonken, waarna hij vroegtijdig op de bank in slaap viel.

Olivia stond knoflook fijn te hakken terwijl hij de brief las. De bruiloft, zo vertelde hij, zou een feest van vier dagen zijn. Er zouden vier verschillende soorten rijst zijn en elke dans zou twintig minuten duren. De neef, Ferhad, degene die ging trouwen, kon geweldig goed fluitspelen en had zich een keer samen met Delan verstoppt in een boom, waar ze hadden gewacht tot Delans oudere broer zijn eerste clandestiene kus kreeg. Een uur lang hadden ze ineengedoken gezeten op een tak, geïrriteerd en met nauwelijks bewegingsruimte, maar wetend dat dit de geheime afspreekplaats zou zijn. Eindelijk was Soran verschenen met het meisje. Toen hij zich naar haar toe had gebogen voor een kus, begon Ferhad te spelen en had Delan een schaalje met papieren confetti omgekeerd, die was neergedwarreld als sneeuw op een hete avond in augustus. Ferhad was de neef die een oudere jongen door de halve stad achterna had gezeten omdat hij Delans zakmes had gestolen. De neef die zomers in de bergen met hen had doorgebracht in het huis van hun wederzijdse tante om Hawshar-honden te leren hoe ze over een kudde schapen moesten waken. Dit was een bruiloft waar Delan echt naartoe moest.

En ze had gehoord dat het beter was daar. Dat had hij aan mensen verteld. Al direct, hoewel het idee om naar Koerdistan te gaan nog maar net had postgevat in haar hoofd, voelde het als een uitdaging. Zowel om hem te leren kennen als om zichzelf van haar eigen veilige richeltje af te duwen. Want waar anderen een verschil maakten, zat zij achter een bureau. Terughoudend in de risico's die ze nam, haar nieuwsgierigheid constant in bedwang gehouden door een dikke laag voorzichtigheid. Naar Irak gaan zou dat doorbreken. Hoewel ze nerveus werd bij het idee alleen al, was het een feit dat ze het nog veel enger vond om bang te zijn, om eeuwig degene te zijn die vanwege angst niet vol in het leven stond.

‘Neem me mee,’ zei ze.

Hij was verbaasd en ze zag iets zijn gezicht overspoelen – iets waarvan ze wist dat het blijdschap was. Hij wilde haar graag meenemen. Maar toen veranderde zijn gezichtsuitdrukking. ‘Ik heb niet gezegd dat ik erheen ga.’ Hij zweeg even en trommelde met zijn vingers op de brief. ‘Ik weet niet of ik dat wel moet doen.’

‘Waarom?’

‘Het is moeilijk, onder ogen zien wat je hebt achtergelaten.’

‘Omdat jij het zoveel beter hebt dan zij?’

De groene klok aan de muur tikte. ‘Als je het zo wilt formuleren.’

‘Maar dat is het, toch?’

Hij vouwde de brief op langs de oorspronkelijke vouwlijnen. ‘Als je ergens bent weggegaan, om wat voor reden dan ook, valt het niet mee om terug te keren. Maar het is niets voor jou om daarnaartoe te gaan. Het is geen vakantie.’

‘Het hoeft geen vakantie te zijn. Het is naar huis gaan. Het is belangrijk. En je hebt gezegd dat het er nu niet zo heel erg is.’

Hoewel hij kalm was, zag ze het in hem, iets straks wat elk moment kon losbarsten. De keerzijde van zijn charme, de andere kant van de tweekoppige slang. De passie die mensen zo aantrekkelijk vonden, die mensen aan hun stoel gekluisterd hield, was dezelfde die brandstof was voor zijn woorden en die een prettig etentje kon doen escaleren met tirades over de benarde situatie van de Koerden. Al was het haar opgevalen dat het nooit de zijne was. Het was het verhaal van zijn volk, maar het was niet zijn verhaal.

‘Niet zo heel erg. Amerika’s definitie van wat erg is, is anders dan de onze. Kent State – daar zal nog decennialang over worden gesproken. Hoe kon de Nationale Garde hun eigen mensen dat aandoen, jammert men. De Iraakse regering, de Ba’athistische regering, gebruikte nápalm tegen ons. Bommen. Alles wat je maar kunt bedenken, ze hadden het en gebruikten het tegen ons.’

Hij zweeg even en ze zag de woede die al had postgevat in zijn ogen. Vlug, aangestoken als een anoniem vuur, ontstaan in niet meer dan seconden. Ze had het vaker gezien. En ze was niet de enige. Maar omdat het meestal werd aangewakkerd door gin, was hun oplossing altijd weglopen of hem naar bed helpen. Maar nu stond ze daar. Ze zou blijven waar ze was. Ze zou luisteren en hij zou haar er mee naartoe nemen. Dat wist ze.

Hij vervolgde: ‘Dorpen in brand gestoken. Gezichten van kinderen weggebrand. Is er ook maar iemand de straat op gegaan voor ons? Waren er bordjes, werd er gestaakt en gedemonstreerd? Wist iemand het?’

‘Ik weet het.’

‘Omdat ik het je heb verteld. Niet omdat je erover hebt gelezen. Hier heb je de Weather Underground, de New World Liberation Front – zij bombarderen uit protest. Elektrische centrales, banken. Voor impact. Om te verstoren. Niet om te doden. Daar is het wel om te doden, om een volk te vernietigen. Voor genocide.’

Op dit soort momenten probeerde ze de waarheid te destilleren uit de neiging die hij had om zich constant op een podium te begeven. Niet dat ze hem niet geloofde, maar zijn woorden waren vaak gezwollen van de drank, en een publiek dat volledig in de greep was van blijdschap of angst was waar hij naar hunkerde. Er zat nu al een natte kring op de keukentafel van de bodem van zijn glas gin-tonic.

‘Het vechten,’ zei hij. ‘Er zijn nog steeds botsingen.’

‘Maar waar je familie zit?’ Want hij had het doen voorkomen alsof alles prima was met hen. En weer zag ze in dat zijn verhalen weliswaar vaak hartstochtelijk of boos of wanhopig waren, maar dat er heel weinig ooit persoonlijk waren, alsof hij zich kon begeven op terrein dat vlak buiten het zijne lag. En als het inderdaad gevaarlijk was waar zijn familie woonde, was ook dat weer iets cruciaals wat hij tot nu toe had verzwegen.

‘Met hen is alles prima,’ zei hij uiteindelijk. ‘Maar nog maar een paar jaar geleden heerste er oorlog. Dat voel je nog steeds.’

‘Maar het is veilig, ik zou je familie kunnen ontmoeten. Ik zou kunnen zien waar je vandaan komt. Stel nou dat dit het is? De beste kans die we krijgen? De beste kans die jij krijgt?’

Hij sloeg haar gade, en weer zag ze het – hij wilde graag gaan, en hij wilde graag met haar gaan. Toen haalde hij zijn schouders op en leunde achterover in de stoel, en in zijn ogen zag ze het begin.

En nu zit ze in een vliegtuig waarvan ze beseft dat het een noodlanding gaat maken en begrijpt ze dat de kalmte die ze zag op de gezichten om haar heen in werkelijkheid aanvaarding was, en dat voor mensen die zijn opgegroeid in de wereld waar ze naartoe onderweg is een zwerm duiven niet vaak de oorzaak is geweest van narigheid. Er gaan inmiddels gebedssnoeren door handen.

‘Nog vijf dingen,’ zegt ze, wanneer het vliegtuig een plotselinge duik maakt.

‘Moerbeibessen. Zoet als wijn, direct van de tak. Grotten met botten van neanderthalers en velden met gigantische brokken marmer. En watervallen. Bronnen die dwars door huizen lopen –’

‘Wat? Waarom is dat iets waar je van houdt?’

‘Wie houdt er nou niet van stromend water? En de mensen. Die zijn nog het beste van alles. Vrijgevig. Ongekend vriendelijk. Het moeilijkste is nee zeggen, want ze zullen je uitnodigen bij hen thuis en je te eten geven, ook al heb je ze nog nooit eerder ontmoet, ook al hebben ze zelf niets te eten.’

Ondanks haar toenemende paniek moet ze glimlachen. Eén kant van zijn karakter is verklaard.

‘Nu moet jij me vertellen over Washington,’ zegt hij.

‘Dat lukt niet. Ga jij nog maar een keer.’

‘Gewoon vijf dingen waar je van houdt.’

‘Nee. Dan ga ik huilen.’

Wanneer hij zich naar haar toe keert, schiet zijn blik naar het raampje.

De grond voelt dichterbij. Ze vraagt zich af wat hij ziet, maar ze wil niet kijken.

‘Klop-klop,’ zegt hij.

Op dit moment, een klop-klopmop! Ze lacht, een vreemde lach van ontlading, ongeloof en angst. ‘Wie is daar?’

‘Controlfreak. En nu moet jij zeggen: “Welke controlfreak?”’ Een korte stilte. ‘Snap je hem? De controlfreak vertelt je wat je moet zeggen. Snap je hem?’ Een verschrikte beweging wanneer het vliegtuig omhooggaat en dan scherp daalt. ‘Niet bang zijn. Ik zal zorgen dat je niets overkomt.’

‘Ga je het vliegtuig opvangen? De Koerdische Superman?’

‘Het komt goed. Beloofd.’

Het vliegtuig kantelt, stadslichten maken plaats voor een grote leegte. Een technisch mankement, denkt ze. Een motor. Ze zijn er bijna, maar er is iets mis met het landingsgestel. ‘Het meer van Genève. Dat is water. Is dat beter of slechter?’ Als het vliegtuig neerstort... Dat laatste blijft onuitgesproken, een bibbering onder haar woorden.

Delan kijkt reikhalzend naar buiten, maar zegt niets.

Een poging tot logisch redeneren: de stewardessen hebben simpelweg tegen hen gezegd dat ze op hun stoel moeten blijven zitten en ze hebben geen verdere instructies gegeven. Geen demonstratie van noodlandingsmaatregelen, geen waarschuwingen. Maar het volgende moment is het juist het gebrék aan informatie – onheilspellend of anderszins – dat verdacht lijkt.

Delan leunt achterover. ‘Toen ik mijn broer, Soran, in Londen ging opzoeken, was hij net begonnen met zijn studie en had hij een kamergenoot uit Zwitserland. Ik kon er niets aan doen, maar ze gingen allebei naar college en ik was stoned, en toen heb ik alle chocola van die gozer opgegeten die hij had van thuis.’

‘Dat is waar jij het over hebt wanneer het einde misschien wel nabij is?’

‘Dit is niet het einde.’

‘En je kon er wel dégelijk wat aan doen, als je al zijn chocola hebt opgegeten.’

‘Nee, want daarvoor had ik een brownie gevonden en opgegeten, maar niemand had me verteld wat erin zat. En dat was heel sterk spul.’

‘Maar ze hadden hem toch niet aan je gegeven? Je had hem gevonden.’

‘Ik wil alleen maar zeggen: ik heb ervaring met Zwitsers. En met chocola. Die gozer was oké. En mijn broer, je zou hem graag mogen. Hij is serieus, net als jij. Geen lol aan. Altijd de beste van de klas.’

De wanden rammelen en het vliegtuig lijkt in elkaar gedrukt te worden door de herrie. Dan flikkeren de lichten in de gangpaden terwijl haar gedachten zijn woorden van zojuist terughalen. ‘Dus met mij is er geen lol aan?’

‘Wanneer jij jezelf toestemming geeft om lol te maken, ben je geweldig. Je maakt lol op een heel geordende manier. Net als hij. Een architect. Had ik je dat verteld? Nog niet eens afgestudeerd en nu al azen er bedrijven op hem.’

‘Geen lol aan en nou ook nog zo keurig geordend,’ zegt ze, al weet ze natuurlijk wel dat ze dat is. Haar grootste trots en schaamte tegelijk.

‘Hij vond het ook niet leuk toen ik dat tegen hem zei. Zo jammer dat hij in Engeland is. Jullie zouden samen lijstjes kunnen maken van leuke dingen die we kunnen doen.’